

MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITIDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Raximova Ro'za Ozod qizi

Annotatsiya: Har yili iqtisodiyotda bo'layotgan o'zgarishlar, shuningdek, globalizatsiya jarayonlari nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalariga, balki moliyaviy nazorat va hisob-kitob tizimlariga ham jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda moliyaviy hisobotlarning auditini tashkil etishda va olib borishda zamonaviy yondashuvlarga ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Bu ehtiyojlarni qondirish uchun sohadagi ilg'or tajribalar, zamonaviy usullar va xalqaro standartlarga amal qilish — auditorlik faoliyatining ajralmas bo'lagiga aylanmoqda. Zamonaviy audit yondashuvlari muassasa va tashkilotlarning moliyaviy ahvolini chuqur, ishonchli va to'liq baholash imkonini beradi, ularning faoliyatiga ilg'or nazorat vositalarini tadbqiq etish orqali moliyaviy barqarorlik va shaffoflikni ta'minlaydi. Ushbu tezisda moliyaviy hisobotlar auditida zamonaviy yondashuvlar haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobotlar, audit, zamonaviy yondashuvlar, sifat, ishonchlilik, xalqaro standartlar, ichki nazorat, xavflarni baholash, axborot xavfsizligi, tahliliy yondashuv.

Moliyaviy hisobotlar auditida bugungi kundagi asosiy talablar sifat va ishonchlilikka qaratilmoqda. Bu yo'nalishda auditorlar va auditni tashkil etuvchi tashkilotlardan jamiyat va xo'jalik yurituvchi subyektlarga yuqori darajadagi ishonchni kafolatlovchi xulosalar va tavsiyalar taqdim etish talab qilinmoqda. Ushbu vazifalarni samarali bajarish moliyaviy hisobotlarning auditni bo'yicha ko'plab zamonaviy yondashuvlar, ilg'or texnologiyalar va metodikalarni joriy etishni talab etadi. Birinchi navbatda, zamonaviy audit jarayonlari ko'p darajali va tizimli yondashuv asosida amalga oshiriladi. Moliyaviy hisobotlarning to'liq va ishonchli ekanligini aniqlash uchun auditorlar hisob-varaqlardagi, pul oqimlari, aktiv va passivlar, hamda foyda va zararlar hisobining barcha asosiy

ko'rsatkichlarini sinchiklab tahlil qiladilar. Mazkur tahlil natijasida moliyaviy hisobotlarda aniqlik, haqqoniylik va shaffoflik darajasi baholanadi. Auditorlik tekshiruvlari nafaqat hisobot yildan-yilga farqlanishlarini, balki uzoq muddatli trendlarni ham o'rganib chiqishga xizmat qiladi [1].

Zamonaviy yondashuvlarning asosiy xususiyatlaridan biri — ichki nazorat tizimining mukammalligi va samaradorligini baholashdir. Bu orqali auditorlar tashkilot ichida ishlayotgan moliyaviy boshqaruv va nazorat mexanizmlarining ham to'g'ri tashkil etilganligi va ishlash samaradorligini o'rganadilar. Ichki nazorat tizimini baholash auditorlarga tashkilotda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolik va firibgarliklarni oldindan aniqlash imkonini beradi. Bu usul zamonaviy audit yondashuvlaridan biri sifatida umumiy audit jarayonining yaxlitligini ta'minlaydi. Keyingi yillarda xalqaro moliyaviy hisobot standartlaridan keng foydalanilmoqda. Yevropa, Amerika, Osiyo mamlakatlarining ilg'or auditorlik va moliyaviy hisobot standartlari, xususan, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va xalqaro auditorlik standartlari (ISA) joriy qilinishi bevosita moliyaviy hisobotlar auditining zamonaviy bosqichga chiqishiga olib kelmoqda. Ushbu standartlarni mahalliy amaliyotga moslashtirish orqali qisqa vaqt ichida auditorlik sohasida yuqori natijalarga erishilmoqda. Bundan tashqari, moliyaviy hisobotlar auditida tahliliy yondashuv tobora rivojlanmoqda. Auditorlik faoliyatida statistik metodlardan, aniqlik va proporsionallik tahlillaridan keng foydalanilmoqda. Mazkur tahliliy yondashuvlar orqali auditorlar moliyaviy ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini, dinamikasi, ularning o'sish va kamayish sabablarini aniq belgilay oladi. Zamonaviy tahliliy yondashuv yordamida auditorlar asoslangan va puxta xulosa chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. So'nggi yillarda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish moliyaviy auditda keng ommalashmoqda. Elektron hujjat aylanishi, axborot tizimlari asosida hisobotlarni avtomatik qayta ishlash, elektron imzo, ma'lumotlar bazasi va raqamli monitoring kabi texnologiyalar auditorlik faoliyatining sifat va tezligini oshiradi. Shuningdek, moliyaviy hisobotlar auditida zamonaviy dasturlar va maxsus auditorlik platformalaridan foydalanish zamon talabiga aylangan. Avtomatizatsiya va elektron ishlov berish

auditorlik jarayonida inson omili ta'sirini minimallashtiradi va xatoliklar sonini kamaytiradi [2].

Moliyaviy hisobotlarning muvofiqlik darajasini baholashda auditorlar nafaqat hisob-kitob, balki soliq hisobi, kompaniyaning moliyaviy strategiyasi, investitsiyaviy va kredit siyosatlarini ham chuqur o'rganadilar. Mazkur yondashuv yordamida auditorlar tashkilotning moliyaviy ko'rsatkichlariga ijobiy yoki salbiy ta'sir qiluvchi barcha omillarni aniqlaydilar. Bu esa, moliyaviy hisobotlar ishonchliligi va sifatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy hisobotlar auditini tashkil etishda va uni takomillashtirishda auditorlar ijrochiligining oshishi, malakali va bilimdon kadrlar tayyorlash ham dolzarb vazifalardan biridir. Bugungi kunda auditorlik tashkilotlarida yuqori malakali, xalqaro, zamonaviy bilim va kompetensiyalarga ega mutaxassislar tayyorlash, ularni muntazam ravishda qayta o'qitish va malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu yo'nalishda sohani kompleks rivojlantirish, xalqaro tajribalarni o'rganish va moslashtirishda davlat siyosati ham muhim rol o'ynaydi. Auditorlik faoliyatida axborot xavfsizligiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Moliyaviy hisobotlarni tekshirishda sir saqlash, ma'lumotlarning maxfiyligi va ularning tarqalmaganligini ta'minlash bo'yicha aniq qoidalar va tartiblar ishlab chiqilgan. Auditorlar tomonidan to'plangan ma'lumotlar to'liq maxfiylik bilan saqlanishi, faqat vakolatli organlar va buyurtmachi korxonaga taqdim etilishi shart. Ushbu talablar audit jarayonining zamonaviy va ishonchli yondashuvlaridan biri hisoblanadi [3].

Moliyaviy hisobotlar auditining zamonaviy yondashuvlarida yana bir muhim omil — xavflarni baholash va ular bo'yicha to'g'ri qaror qabul qilishdir. Auditorlar tashkilot faoliyatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy, huquqiy va operatsion xavflarni oldindan aniqlash, ularning sabab va oqibatlarini ochib berish hamda ular bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga alohida e'tibor beradilar. Xavflarni to'g'ri baholash auditorlik natijalarining to'g'ri va haqqoniy bo'lishiga xizmat qiladi. Zamonaviy yondashuvlarda kommunikatsiya va hamkorlik ham muhim o'rin tutadi. Auditorlik tashkilotlari nafaqat buyurtmachi bilan, balki boshqa

mustaqil auditorlar, sug'urta kompaniyalari, davlat va xalqaro idoralar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali umumiy audit jarayonini yanada ishonchli va bosqichma-bosqich amalga oshiradilar. Bu yondashuvlar orqali auditorlar tekshiruv jarayonining barcha bosqichlarida mustahkam aloqa o'rnatadi, bu esa olingan natijalarni yanada asosli va ishonchli qiladi. Moliyaviy auditda zamonaviy yondashuvlar ta'minlaydiki, hisobotlarning har bir bandini chuqur va aniq tahlil qilish orqali tashkilotning faqat hozirgi vaqtdagi moliyaviy ahvoli emas, balki kelajakdagi rivojlanish istiqbollari, ehtimoliy salohiyati, barqarorligi va raqobatbardoshligini ham ko'ra olish mumkin bo'ladi. Mazkur yondashuvlar yordamida tashkilotlarning moliyaviy sog'lomligi, boshqaruv samaradorligi, manfaatdor tomonlarning huquq va manfaatlari himoyasi ta'minlanadi [4].

Bugungi kunda zamonaviy yondashuvlar doirasida auditorlik firmalari o'z xizmatlarini kengaytirish, yangi dasturlar va texnologiyalarni joriy qilish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. Zamonaviy auditorlik xizmatlari tor doirada emas, balki keng ko'lamli, ko'p tarmoqli tahlil, maslahat, monitoring va takomillashtirish jarayonlarini ham ichiga oladi. Bu esa, auditorlarning malakaviy darajasini oshirish, yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Moliyaviy hisobotlar auditida zamonaviy yondashuvlar doirasida auditorlar ishi zamonaviy axborot texnologiyalari bilan birga, mustaqillik, xolislik va professional axloq mezonlariga qat'iy amal qilishni talab qilmoqda. Auditorning mustaqilligi va xolisligi — bu audit natijalari sifati va ishonchliligining eng muhim garovidir. Auditorlik faoliyati natijalari va ularning ishonchliligi har doim muqobil mulohazalar, haqiqiy faktlar, aniq hisob-kitoblarga tayanadi. Bu esa, oxir-oqibat jamiyatda auditorlarga, ularning xulosalariga nisbatan yuqori ishonch hosil qiladi va iqtisodiyotning rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy hisobotlar auditini tashkil etishda va uni takomillashtirishda doimiy yangilik va innovatsiyalarni hayotga tatbiq etish nafaqat bugungi kun auditorlarniki, balki ertangi kun auditorligini ham belgilaydi. Zamonaviy yondashuvlar asosida ishlab chiqilayotgan auditorlik xizmatlari dunyo miqyosida raqobatbardosh va sifatli bo'lishini ko'rsatmoqda. Shu

sababli, har bir auditor tashkilot va ushbu sohada faoliyat yurituvchi mutaxassis doimo o'z ustida ishlashi, yangi yondashuv va texnologiyalarni tezda o'rganishi, xalqaro tajribalarni amaliyotga joriy qilishi kerak [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy hisobotlar auditida zamonaviy yondashuvlarning asosiy mazmuni — bu tahliliy, tizimli va kompleks yondashuvlar asosida ishlash, to'liq ishonchli va haqqoniy auditorlik xulosalarini taqdim etish, ilg'or texnologiyalar va metodlardan keng va to'g'ri foydalanish, ichki nazorat va xavf tahlili, xalqaro va milliy standartlarga tayanish, malakali mutaxassislarni jalb qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash va auditorlik faoliyatining mustaqilligi va xolisligiga qat'iy amal qilishdan iboratdir. Ushbu yondashuvlar nafaqat auditorlik xizmatlarining sifatini oshiradi, balki butun iqtisodiy tizimda ishonchni mustahkamlaydi va barqaror taraqqiyotni ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, M. (2019). "Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishda zamonaviy uslublar". Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali, 4(38), 66-72.
2. Akramov, T. (2018). "Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida audit qilishning asosiy yo'nalishlari". Innovatsion rivojlanish jurnali, 2(11), 54-61.
3. Asqarov, I., & To'xtasinova, G. (2021). "Audit sohasida axborot texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati". Hozirgi zamon iqtisodiyoti, 5(20), 26-34.
4. Eshchanov, O. (2019). "Audit jarayonida xavflarni aniqlashda zamonaviy yondashuvlar". Iqtisodiyot va innovatsiyalar, 8(13), 112-118.
5. G'ulomov, S., & Rasulov, A. (2020). "Moliyaviy hisobotlarda sifat va ishonchlilik omillari". Ilm va taraqqiyot, 6(45), 89-97.
6. Ilyasov, B. (2021). "Audit xizmatlarida raqamlashtirish va uning imkoniyatlari". Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlar, 9(27), 59-65.